
Pierson en de Handelspolitiek

door

Prof. H. A. KAAG

De invloed van Pierson op de handelspolitieke denkbeelden in Nederland valt moeilijk te onderschatten. Met H. B. Greeve en Mees en A. Beaujon is hij het vooral geweest, die de vrijhandelsdenkbeelden der Engelsche economisten in Nederland vorm heeft gegeven en de speciale vorm, waarin de vrijhandel tot op den huidigen dag in het Nederlandsche parlement wordt verdedigd en de argumenten, waarmede het protectionisme wordt bestreden, zijn bijna geheel terug te voeren op dezen hoogleeraar, die grooten invloed op zijn leerlingen uitoefende, de polimist, die fel en scherp alle tegenargumenten trachtte te ontzenuwen, maar bovenal ook de schrijver van het leerboek, dat jarenlang het Nederlandsche standaardwerk op het gebied der staathuishoudkunde was en in zekeren zin tot op den huidigen dag nog is. In dat opzicht is Pierson ook thans nog een levende macht. De voornaamste bronnen der kennis van Pierson's handelspolitieke denkbeelden zijn in de eerste plaats het bekende „Leerboek der Staathuishoudkunde”, de in 1885 verschenen brochure „Het stelsel van bescherming”, hetwelk niet in den handel werd gebracht, doch onder vrienden circuleerde en later grootendeels in de tweede editie der grondbeginselen werd overgenomen en verschillende artikelen in „De Gids” en in „De Economist”, waarvan wij met name noemen: „Friedrich List en zijn Tijd” (De Gids 1866), „Het verband tusschen in- en uitvoer” („De Economist” 1888) en „Fiscale en beschermende invoerrechten” (De Economist 1902).

In een opstel over List wijst Pierson erop, hoe moeilijk het is zich te onttrekken aan een invloed, waaronder men zijn gansche leven heeft geleefd en hoe gemakkelijk men valt in dwalingen, die als de vrucht moeten worden aangemerkt van zijn eigen economische opleiding. „Immers, slechts trapsgewijze „vordert de wetenschap op den stijlen weg, die

zij beklimt en aan niemand wordt het gegund ineens de geheele waarheid te bereiken”.

Wie de handelspolitieke beschouwingen van Pierson nader bestudeert, zal moeten erkennen, dat deze eerlijk heeft geworsteld met de problemen van zijn tijd. In vele opzichten is Pierson toch een figuur uit een overgangstijdperk. In zijn jonge jaren beleefde hij de overwinning der denkbeelden der klassieke economen, welke op handelspolitiek terrein haar hoogtepunt wel vindt in het Cobdenverdrag van 1860. In de latere jaren beleefde hij de felle aanvallen van de klassieke school door de historische school, de introductie van een nieuwe waardeleer door de Oostenrijkers en na de zeventiger jaren ook een algeheele omkeer in de handelspolitieke ontwikkeling. Steeds heeft hij getracht zijn denkbeelden aan de nieuwe ontwikkeling, zoowel in de wetenschap als in de praktijk te toetsen. „Wie zou niet bereid zijn”, zoo schrijft hij in *De Economist* van 1888, „als groote belangen op het spel staan, zijn denkbeelden steeds aan nader onderzoek te toetsen. Nederland staat thans met Engeland alleen in de zuivere toepassing van de vrijhandelsbeginselen. Dwaalt het daarin of niet? Is men schier overal op het rechte spoor gekomen, of betrad men overal elders een verkeerde weg, terwijl Nederland in een goede richting bleef? Zulke vragen zijn gewichtig en eischen kalme overpeinzing. Hierbij komt, dat het probleem der internationale prijsverhoudingen tot de moeilijkste behoort op economisch gebied. Men kan er nooit genoeg toe terugkeeren. Laat ons dan nagaan, welke kracht er schuilt in de bedenkingen, waarvan ik sprak, opdat blijken moge, of zij ons dwingen het groote argument ten gunste van den vrijhandel los te laten”.

Daarbij heeft Pierson steeds getracht zich in de argumenten van zijn tegenstanders in te denken en heeft steeds argumenten, die door medestanders naar voren werden gebracht en welke hij ondeugdelijk achtte, bestreden. Zoo wees hij er met nadruk op, dat toeneming der handelsbeweging een zeer bedriegelijke maatstaf is tot beoordeeling van den economischen toestand eens volks, daar zij zoowel uit schadelijke als uit gelukkige veranderingen kan voortvloeien en waar schuwt hij tegen de fout, waarin men licht vervalft van de

handelsbelangen met de algemeene belangen te vereenzelvigen. „Wanneer”, zoo schrijft hij, „luide klachten worden aangeheven over vermindering van handel en scheepvaart, is men licht geneigd aan een achteruitgang van den geheele economischen toestand te gelooven en de commercieele pers doet gewoonlijk in zulke gevallen wat zij kan, om dat geloof te versterken. Wij spreken niet tegen, dat kwijning in den handel met algemeene kwijning gepaard kan gaan, maar of dat zoo is, zal door een nauwlettend onderzoek bewezen moeten worden, want de kwijning van den handel op zichzelf bewijst hier niets”.

Wat Pierson van List getuigde, „hij heeft gestreden tegen beginselen, die ons heilig en dierbaar zijn”, geldt ook van hem, maar de vraag, die hij daar direct op laat volgen, „zullen wij hem dit laatste vergeven terwille van het andere, waarvoor wij hem dank zijn verschuldigd”, valt te zijnen opzichte niet moeilijk te beantwoorden.

Wanneer dan in de volgende bladzijden Pierson's handelspolitieke denkbeelden zullen worden bestreden, is dit slechts bedoeld als een uiting van waardeering en tribuut van dank.

In zijn leer omtrent de internationale arbeidsverdeeling volgt Pierson practisch geheel Ricardo, waarbij hij merkwaardigerwijze heel weinig aandacht schenkt aan de ontwikkeling, welke John Stuart Mill in zijn „Theory on international values” aan het vraagstuk van den ruilvoet had gegeven. Dit is daarom des te merkwaardiger, omdat hij bij Mill, die als eerste naast de internationale kostenverhoudingen de internationale vraagverhoudingen een plaats bij de verklaring van den ruilvoet heeft gegeven, een aanknopingspunt had kunnen vinden voor een synthese van de waardeleer der klassieken en die der Oostenrijkers op het gebied van den internationale handel. Het zwaartepunt van de verdediging van den vrijhandel of misschien beter nog van de bestrijding van het protectionisme is bij Pierson echter gelegen bij het zgn. in- en uitvoerargument. „De schranderste protectionisten”, zoo schrijft hij in het Economist-artikel van 1888, „gaan eindelijk inzien, dat zij òf hun stelsel moeten prijsgeven òf het afdoende, ik mag wel zeggen, het vernietigende argument, dat aan het verband van in- en uitvoer wordt

ontleend, beantwoorden. Is het werkelijk alzoo, kan men geen nationale nijverheid door hoge douanerechten scheppen, zonder juist evenveel nationale nijverheid in den grond te boren, dan blijft ten aanzien van bescherming slechts dit te zeggen, dat zij de goederen duur maakt, dus louter kwaad sticht”.

Dat in- en uitvoer argument was reeds vóór Pierson bekend. Hij heeft er echter een eigen vorm aan gegeven en bovendien een formulering, welke de bezwaren miste van de oude welke feitelijk uitging van een noodzakelijk evenwicht in de handelsbalans en van de in Say's: „Théorie des débouchés”, verdedigde stelling: „Les produits s'échangent contre les produits”, Pierson neemt als uitgangspunt een evenwicht in de betalingsbalans. Een nieuw element in zijn redeneering is ook de inschakeling van het begrip arbeidsprijs. Het is juist in die theorie omtrent den arbeidsprijs, dat wel het duidelijkste blijkt de worsteling van Pierson met de oplossing van de synthese tusschen oude en nieuwe waardeleer. Dit komt reeds heel duidelijk tot uitdrukking in de definitie, welke hij van dat begrip „arbeidsprijs” geeft, in het eerste deel van zijn Leerboek op bladzijde 406 en in het tweede deel van zijn Leerboek, op bladzijde 195. Deze definities zijn n.l. niet gelijk, hoewel in het tweede deel naar het eerste deel wordt verwezen. In het eerste deel heet het: De arbeidsprijs (een technische uitdrukking) is niet het geldloon alleen, maar het geldloon vermeerderd „met de normale ondernemerswinst en de normale kapitaalrente”. Een formulering, die sterk aan Ricardo doet denken, die van de hypothese uitgaat van een evenredigheid tusschen de hoeveelheid kapitaal, benodigd voor de productie van een artikel en de daaraan besteedde arbeid en die daarom in de ruilverhouding de „profit” als kostenfactor meent te kunnen uitschakelen. In het tweede deel heet het „men kent de beteekenis dezer technische uitdrukking; de arbeidsprijs is de som van geldelijke inkomsten, die door een gegeven hoeveelheid arbeid en kapitaalaanwending wordt verkregen”. In deze definitie wordt dus bedoeld op opbrengsten. Bovendien valt in de tweede definitie het element ondernemerswinst weg. Een dergelijke verscheidenheid in definitie moet noodzakelijk leiden tot verwarring, tot verwarring bij Pierson zelf, maar in nog sterkere mate bij zijn lezers. Indien men van de eerste definitie

uitgaat, suggereert de term stijging van den arbeidsprijs, stijging van de kosten. Indien men van de tweede uitgaat, wil stijging van den arbeidsprijs niets anders zeggen als vermeerdering van het inkomen, van het geldelijk inkomen van bij de productie betrokken groepen. Bovendien is door Pierson's epigonen een stijging van den arbeidsprijs soms gelijk gesteld met een stijging van de goederenprijzen, hoewel Pierson zelf tegen deze conclusie met nadruk heeft gewaarschuwd: „Men zal daarbij in gedachten moeten houden, dat hooge arbeidsprijzen zeer wel met lage goederenprijzen kunnen samengaan, daar in een land met hooge arbeidsprijzen de voortbrengingsmoeite van vele artikelen geringer kan zijn dan elders”.

Geen enkel economisch gegeven neemt, naar de meening van Pierson, bij het internationaal ruilverkeer een belangrijker plaats in dan den arbeidsprijs. Het is gevolg en tevens oorzaak; kentekenen van den toestand, maar tegelijk andere toestanden bepalende. Van den arbeidsprijs hangt het grootendeels af, welke goederen een land met voordeel zou kunnen invoeren en uitvoeren. Elke verandering die het ondergaat brengt hierin wijziging. Want de som geld, waarop het voorwerp aan den fabrikant te staan komt, hangt af van twee factoren: 1e. van de hoeveelheid arbeids- en kapitaal-aanwending, die tot het verkrijgen van het voorwerp vereischt worden; 2e. van den prijs dezer diensten in geld berekend.

De arbeidsprijs moet omgekeerd evenredig zijn aan de voortbrengingsmoeite. De verandering van den arbeidsprijs, die het gevolg is van vermeerdering of vermindering der hoeveelheid ruilmiddelen in het land, heeft niet alleen invloed op den uit- en invoer van het land, maar ook op de voortbrenging. Deze laatste wordt op vele punten gewijzigd, neemt een andere gestalte aan. Daalt de arbeidsprijs, zoo zal de invoer van sommige zaken geen rekening meer geven, omdat het voordeliger zal worden ze voort te brengen in het land zelf; daarentegen wordt invoer mogelijk van goederen, die het buitenland vroeger van elders of rechtstreeks verkreeg. Stijgt de arbeidsprijs, zoo gebeurt het omgekeerde

van dit alles: de invoer wordt aangemoedigd, de uitvoer belemmerd. „Maar in beide gevallen ontstaat bloei in sommige bedrijven, depressie in andere. Van vele ondernemingen zullen er nu te weinig zijn, van andere zal overmaat wezen. Een verschuiving, een andere verdeling van andere kapitalen en werkkrachten wordt noodig. De landbouw zal zich misschien ontwikkelen ten koste van de veeteelt of de veeteelt ten koste van den landbouw, of beiden zullen hetzij plaats maken voor uitbreiding der nijverheid, hetzij de nijverheid overvleugelen. Dat zulke veranderingen met lijden gepaard gaan is ontegenzeggelijk. Ten hoogste afkeuringswaardig is om die reden elke handeling der Regeering, waardoor, zonder dat eenige voordeelen ontstaan ter vergoeding van dit alles, op den gang van het internationale verkeer invloed wordt uitgeoefend. Want tegelijk wordt dan invloed geoefend op den gang der voortbrenging. Men brengt industrieën tot bloei, maar benadeelt andere, men scheidt welvaart, maar armoede daarneven, vooruitgang hier, depressie ginds. Fortuinen zullen ontstaan, maar ook vernietigd worden en wat zal het lot zijn der arbeidersklasse? Nieuwe industrieën zoeken jonge krachten, oude, die ten gronde gaan, laten de bejaagden onverzorgd. Door de hooge invoerrechten worden, zoo vaak zij de invoeren verminderen, ook de uitvoeren verminderd en zal juist zooveel nationale nijverheid als zij scheppen, ten gronde gaan”.

Door die verminderde invoer toch zal het evenwicht in de betalingsbalans worden verstoord. Dientengevolge zal goud worden ingevoerd. Aanvankelijk heeft dit geen andere werking, dan dat op de credietmarkt de rente daalt. Bij de banken zal de ongedekte circulatie wegens geringe discontingering en beleening verminderen en zoo lang niets gebeurt groeit de voorraad ruilmiddelen niet aan. Maar juist de daling van den rentestand prikkelt de credietvraag, zoodat nieuwe gelden in omloop komen. „De prijzen van alle goederen stijgen, mitsdien stijgt ook de arbeidsprijs en aan die beweging komt voorloopig geen einde, want steeds houdt de toestrooming van muntmetaal aan. Maar dit kan niet gestadig zoo doorgaan, want de uitvoerproducten kunnen niet stijgen in het onbepaalde. Weldra komt er een oogenblik, waarop de buitenlandsche vraag naar die producten vermindert en hoe

duurder deze worden, des te sterker is de vermindering. Het resultaat is dus, dat een beperking van den invoer noodzakelijkerwijze moet leiden tot een beperking van den uitvoer”.

Kort samengevat luidt deze redeneering dus als volgt: Beperking van den invoer leidt tot evenwichtsverstoring op de betalingsbalans, deze leidt tot goudinvoer, goudinvoer leidt tot uitbreiding van de geldcirculatie, door de uitbreiding van de geldcirculatie stijgt de arbeidsprijs en als gevolg daarvan neemt de uitvoer af. Afgezien van de mogelijkheid, dat het evenwicht in de betalingsbalans nog op andere wijze kan worden hersteld dan door de goudinvoeren, waarop wij straks terugkomen, is het zwakke punt in deze redeneering wel gelegen in het impliciet aannemen van een samenvallen van arbeidsprijs als kosten gezien en arbeidsprijs als opbrengst. Een dergelijk samenvallen mag onder de hypothese van een statische maatschappij inderdaad worden aangenomen, zij geldt echter niet voor een maatschappij in ontwikkeling. Dat inderdaad de arbeidsprijs als kosten gezien niet dezelfde ontwikkeling hoeft te nemen als de arbeidsprijs als opbrengst, wordt in zooverre eigenlijk door Pierson al toegegeven, dat hij als gevolg van den goudinvoer constateert een daling van de rente. Alleen wanneer die daling van de rente direct zou leiden tot stijging van de loonen is een hogere arbeidsprijs als kosten gezien, denkbaar. Een dergelijke directe sterke stijging van het loonniveau is echter niet waarschijnlijk, zeker zoolang niet meerdere vraag naar arbeid als gevolg van meerdere arbeidsgelegenheid is ontstaan. Wel treedt op een stijging van den arbeidsprijs als opbrengst, maar een niet evenredige stijging van den arbeidsprijs als kosten, m.a.w. de ondernemerswinst wordt grooter en het is juist die ondernemerswinst, welke leidt tot uitbreiding van het productieapparaat. Dat die uitbreiding in feite ook als consequentie van de redeneering van Pierson moet plaats vinden, blijkt wel hieruit, dat ook naar zijn meening een vermeerdering van de geldcirculatie alleen dan intreedt, indien de verbrede goudbasis leidt tot uitbreiding van de credieten. De totaliteit der kapitaalsinvesteringen neemt dus toe en het is niet noodzakelijk en in de aangenomen situatie zelfs niet waarschijnlijk, dat dat kapitaal aan andere takken van bedrijf

wordt onttrokken. Hiermede valt een andere hypothese, welke Pierson in navolging van de klassieken impliciet stelt, n.l., dat de kapitaalshoeveelheid binnen het land een gegeven grootheid is, zoodat kapitaalsinvestatie in de beschermde tak van industrie noodzakelijk moet leiden tot een onttrekking van kapitaal aan een andere tak van industrie. Wanneer bij een ten einde loopende ontwikkeling er inderdaad evenwicht gaat ontstaan tusschen kosten en opbrengst, is het inderdaad mogelijk, dat de arbeidsprijs zal zijn gestegen, maar die stijging van den arbeidsprijs is dan, om in den trant van Pierson zelf te spreken „een uiting van een hoogere welvaart”.

Dat het evenwicht in de betalingsbalans niet noodzakelijkerwijze door goudimporten hoeft te worden hersteld, is tegenover Pierson met name naar voren gebracht door den strijdlustigen Armand Diepen en door Pierson's eigen leerling Schölvink. Zij hebben erop gewezen, dat het evenwicht ook kan worden hersteld door een vergroting van de buitenlandsche beleggingen door het land, dat tot bescherming overgaat. Pierson meent, dat dit zoogenaamde effecten-argument zijn redeneering niet aantast. „Nemen wij aan”, zoo schrijft hij, „dat er aanvankelijk toegenaamd geen munt-speciën en baren, maar louter effecten komen; verandert dit iets aan de slotsom onzer redeneering? Slechts dit verandert: de uitvoer zal nu minder spoedig eindigen misschien, maar eindigen zal zij toch: want ieder buitenlandsch effect heeft een couponblad en iedere coupon van een buitenlandsch effect vertegenwoordigt op den vervaldag een schuldvordering ten laste van het buitenland. Hoe meer effecten er komen, des te grooter wordt de jaarlijksche som dier schuldvordering. Na 15 à 20 jaar bedraagt zij reeds evenveel als de waarde der jaarlijksche ingevoerde fondsen. En is dat tijdstip overschreden, gaat zij meer bedragen, dan wordt het oogenblik verhaast, waarvan zoo even is gesproken, want dan komt er niet alleen voor de goederen, maar ook tot betaling van een steeds klimmend deel der vervallende coupon muntmetaal. Men ziet hieruit, dat de effectenhandel veilig door ons verwaarloosd kon worden, om het even of de invoer met goud of met fondsen wordt betaald. Tenslotte zullen zij een einde nemen, tenzij een invoer van goederen ontstaat van gelijke geldswaarde”.

Zelf heb ik over deze tegenwerping, alsmede over eenige andere vraagstukken, welke met het in- en uitvoerargument samenhangen geschreven in mijn brochure „Handelspolitiek” van 1930. Ik wil hier niet in herhaling treden, doch liever bij deze Pierson-herdenking het woord geven aan diens meest geduchten tegenstander Armand Diepen, die in theoretische scholing weliswaar voor hem onderdeed, in kijk op de economische realiteit het echter van hem won. In zijn jongste uitingen van het Antiprotectionisme in Nederland van 1889, schrijft Diepen op bladzijde 341: „Waarom kan de protectionist vrede hebben met de vermeerdering der goederen invoeren, die haar ontstaan te danken heeft aan de hoge rechten; m.a.w. aan de aanvankelijke vermindering van den invoer van *sommige* goederen en de vermeerdering van den binnenlandschen arbeid, die het gevolg zijn der tariefsverhooging; aan den invoer van buitenlandsche effecten, die op zijn beurt het gevolg is van arbeidsvermeerdering en van een overschot van uitvoer: aan het gedeeltelijk besteden der renten van die effecten tot aankoop van buitenlandsche artikelen? Omdat het den protectionist geen moeite kost te beseffen, dat juist hoge rechten die zullen teweeg brengen, dat straks de goederen invoer gaat vermeerderen een waarborg zijn, dat de goederen, die alsdan in ruime mate zullen toevloeien niet de goederen zullen zijn, die hij wenschte te weren, doch de goederen waarvan naar zijn oordeel de toevloed te groot kan zijn”.

In zijn beschouwingen over eventuele excepties op den vrijhandelsregel, gaat Pierson in zijn concessies in de richting van bepaalde vormen van bescherming veel minder ver dan b.v. Adam Smith. Weliswaar ontkent hij niet, dat er bepaalde gevallen zouden kunnen zijn, waarbij invoerrechten hun nut zouden kunnen hebben, maar hij wijst toch in zijn eindconclusie bijna steeds elk ingrijpen op het gebied van het internationaal handelsverkeer af. Zoo treffen wij bij hem niet aan de in feite zoo belangrijke uitzondering op den vrijhandelsregel van Smith, dat bescherming gewenscht is, wanneer het gaat om een industrie, welke noodzakelijk is voor de verdediging van het land.

In betrekking tot de vraag van de wenschelijkheid hooge invoerrechten te heffen tegenover staten, die onze uitvoeren

bemoeilijken als middel om die staten tot een vrijwillige handelspolitiek te bewegen (actieve handelspolitiek), verklaart hij in zijn Leerboek, dat dit is een vraag van Regeeringsbeleid waarover op economische gronden geen oordeel kan worden uitgesproken. In zijn Economist-artikel „Met leege handen”, wijst hij een zoodanige politiek echter zonder meer af. In betrekking tot protectie als opvoedingsmiddel staat Pierson in zijn Leerboek veel minder afzijdig dan vele van zijn tijdgenooten. Wanneer men het zoo stelt, dat hooge invoerrechten een offer vergen van de natie, maar dat dit offer door een veelzijdige ontwikkeling der volksnijverheid kan worden vergoed, vallen hiertegen naar zijn meening geen theoretische bedenkingen aan te voeren. Dit argument is toch niet gegrond op onjuiste begrippen aangaande het internationaal ruilverkeer, loochent niet dat beperking van het verkeer op zichzelf nadeelig is te achten en levert geen pleitreden voor duurzame, maar alleen tijdelijke bescherming. De wetgever zal hebben na te gaan, welke goederen slechts uit onkunde en gemis aan veerkracht bij de ondernemers in het buitenland worden gekocht. Deze goederen en geen andere zal hij belasten. Toch wijst hij ook deze vorm van protectie om practische bedenkingen af, met name, omdat dit ingrijpen bij den wetgever een scherpzinnigheid en een industriele kennis veronderstelt, die geen wetgever bezit.

Toch staat hij in zijn Leerboek in dit opzicht veel minder afwijzend dan in zijn Gids-artikel over List, waarin hij tracht te bewijzen, dat niets de productieve kracht van een volk meer ondermijnt dan het systeem van bescherming, daar het de ondernemersgeest verdooft en een geest van routine aankweekt.

Principieel zeer belangrijk is de erkenning door Pierson van een bijzonder geval, waarin van bescherming nut is te verwachten om depressie tegen te gaan. Het is het geval, waarin een sterke uitbreiding van den landbouw in verre strecken door verbetering der middelen van vervoer aldaar, plotselinge daling van de prijzen der landbouw-voortbrengselen ten gevolge heeft. Weliswaar zal een dergelijke ontwikkeling op den duur als een onwaarderbare zegen moeten worden aangemerkt, aangezien zij het dagelijksch brood goedkooper maakt; dit doet niets tekort aan het feit, dat een plotselinge

daling van de graanprijzen altijd nadeel teweeg brengt. „Het zijn niet louter nadeelen; groote voordeelen staan er tegenover; maar de bezwaren worden ondervonden door dezen, de baten worden genoten door geenen. Een even sterke vermeerdering der welvaart in sommige deelen des rijks, zal een sterke vermindering zijn elders. Op den duur vindt zich dat alles door verhuizing van menschen en kapitalen (verhuizing van de eene streek naar de andere, van het eene bedrijf naar het andere), maar tijdelijk is hier en daar de ellende groot. Het kwaad ligt in het plotselinge, het onverwachte van de gebeurtenis; en de gevolgen reiken ver: vele kapitalen in het landbouwbedrijf zullen door een snelle daling der prijzen voorgoed verloren gaan en dat heeft niet alleen belang voor de geheele maatschappij. Want gemis aan kapitaal bij den landbouw beteekent een gebrekkige landbouw, dus onvoldoende voortbrenging. Een maatregel tegen te snelle daling der graanprijzen strekt niet uitsluitend tot voordeel der boeren en de neringdoenden in hun omgeving, maar tot voordeel van allen”.

Deze principieele erkenning van de mogelijkheid van de wenschelijkheid van invoerrechten om plotselinge verstoringen in het economisch leven, ook wanneer deze een gevolg zijn van structureele veranderingen, is inderdaad van zeer groote beteekenis.

Dezelfde redeneering, welke Pierson heeft opgezet voor den landbouw geldt ook voor industriele veranderingen, zooals wij die b.v. in de na-oorlogsperiode hebben beleefd. Bovendien wordt hier nadrukkelijk erkend, dat die verschuivingen in het economisch leven, indien zij te plotseling optreden, niet alleen groote sociale verstoringen met zich meebrengen, maar ook leiden tot kapitaalverlies en daardoor tot een blijvend nadeel. Indien men zich realiseert, dat het ingrijpen van de overheid op handelspolitiek terrein voor meer dan 75% zijn aanleiding vindt in dergelijke verschuivingen en prijsdalingen, zou men hier dus Pierson als medestander kunnen oproepen bij een pleidooi voor verschillende beschermende maatregelen. Wij willen echter hier zoo ver niet gaan, daar hij zelf de consequentie van zijn standpunt niet heeft durven aanvaarden, o.a. „omdat er hier en overal een protectionis-

tische partij bestaat, die stellig niet zou nalaten tegen elke periodieke vermindering van het invoerrecht in verzet te komen en het bovendien den wetgever zou brengen op een terrein waar consequent te handelen onmogelijk is”.